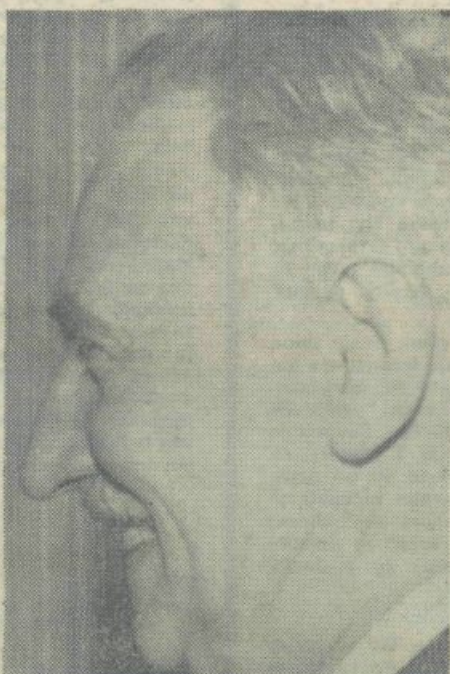
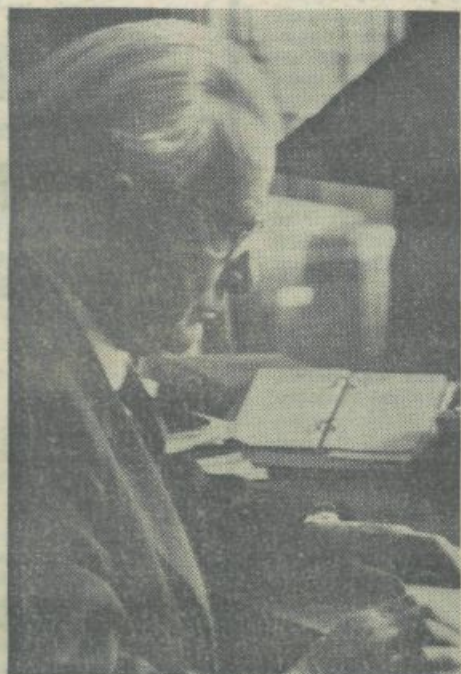

študentski list

Ljubljana, 20. oktobra 1965
Letnik XVI. Številka 3

tribuna

Te dni sta praznovala 70-letnico slovenska kulturna, znanstvena in politična delavca Josip Vidmar in dr. Makso Šnuderl. Čestitkam se pridružujemo tudi študentje.

Pojasnilo naročnikom in bralcem

Med ljubljanskimi študenti je povzročilo precej negotovanja dejstvo, da so se morali ob vpisu na večino fakultet, visokih in višjih šol obvezno naročiti na Tribuno. Uredništvo se zaveda, da je ta dodatni in mogoče nepričakovani izdatek precej neprijeten za večino študentov, posebno v njihovi sedanjí denarni in sploh socialno ekonomski stiski. Prav tako menimo, da smo dolžni upravičiti in obrazložiti to administrativno določilo, saj je Tribuna doslej z veliko vnmemo napadala razne administrativne postopke na najrazličnejših področjih.

Bodimo jasni in odkriti: Tribuna si lahko zagotovi izhajanje samo z obvezno naročnino. Seveda: kot ni na svetu nič samoumevnega, tako tudi izhajanje Tribune ni nujno. Vendar bi nas premišljevanje o tem pripeljalo predaleč iz okvira našega pojasnila. Toda, če govori kaj za obstoj Tribune, potem naj opozorim samo na lanskoletno »zgodovino« in na zbere Tribune, ki se jih je udeležilo dva do tri tisoč študentov.

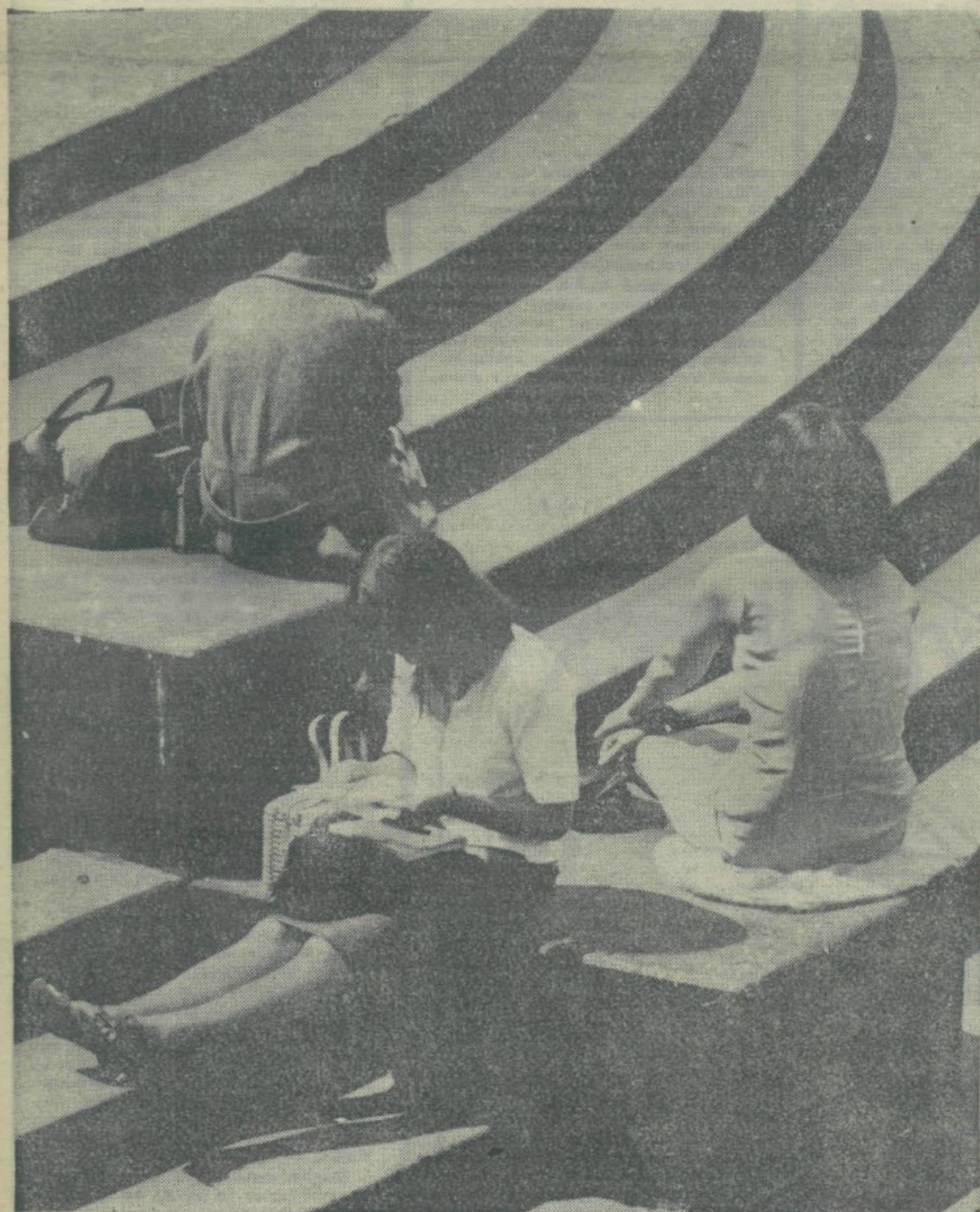
Za pojasnilo nujnosti obvezne naročnine samo nekaj številke: izhajanje Tribune v letu 1966 bo ob največji skromnosti (majhen obseg, nizki honorarji itd.) stalo 17.720.000 dinarjev. Zaradi restrikcij so sredstva za dotacijo omejena. Tribuna je tako zaprosila za dotacijo 13.220.000 dinarjev. Torej moramo z naročnino in prodajo dobiti: 2.500.000 dinarjev, ki so nujni za izhajanje do konca tega leta, in 4.500.000 za izhajanje v naslednjem letu 1966. Zaradi zelo verjetnih podražitev pa se utegne naš proračun izkazati kot nerealen. Torej bi morali z naročnino dobiti vsaj 8 milijonov dinarjev, kar pa skoraj ni mogoče.

Drugi jugoslovanski študentski listi so glede materialnega položaja veliko na boljšem. Zato jim res ni potrebna obvezna naročnina in ta »argument« zelo radi uporabljajo v ostrih diskusijah, ki se je vanje na jugoslovanski ravni zapletla Tribuna iz sicer čisto idejnih razlogov. — Za višine njihovih dotacij je sicer zelo težko zvedeti (saj jih ljubosumno skrivajo), vendar lahko z veliko gotovostjo trdimo, da pri večini študentskih listov dotacije niso nižje od 30 milijonov. Zato si je lahko beograjski Student lani privoščil pri velikem formatu in obsegu celo 10 dinarjev za izvod. Danes stane izvod tega lista 30 dinarjev (Tribuna — 40); sarajevski Naši dani stanejo 20 dinarjev, prav toliko zagrebški Studentski list. Medtem ko se Tribuna že leto dni bori s hudimi finančnimi težavami, pa se uredniki drugih študentskih listov niso nikoli pritoževali.

Ker zaradi slabe obveščeniosti ali samovolje administracij na posameznih fakultetah naročnina ni bila obvezna, bodo morali tisti študenti, ki se na Tribuno niso naročili ob tem vpisu, plačati prispevek ob vpisu v letni semester. Tedaj bodo seveda plačali tudi za nazaj, dotlej pa bodo lahko dvigovali list na fakultetnih odborih ZŠ. Zavedamo se, da je ta način distribucije precej neroden, vendar trenutno ne vidimo nobene boljše možnosti. Če se večina študentov s tem postopkom ne bo strinjala, bo to pomenilo, da glasujejo proti izhajanju študentskega lista in da Tribune ne bo več.

Na tem mestu se opravičujemo tistim naročnikom, ki niso prejeli prve in druge številke; to se je zgodilo zaradi začetnih težav, predvsem pa zato, ker bo vpis trajal še ves mesec oktober in ne moremo zbirati po fakultetah vseh naročilnic posamič. Zal se utegne to dogajati še nekaj časa, ker do 1. novembra, ko se konča naknadni vpis, ne moremo dokončno urediti kartoteke naročnikov. Po 1. novembru bodo vsi naročniki redno dobivali Tribuno.

Tako torej do konca tega semestra dobivali naročniki list na naslov, ki so ga zapisali na naročilnico, drugi študenti pa ga bodo dvigovali na svojih fakultetnih odborih. V letnem semestru pa bodo vsi dobivali list kot redni naročniki, seveda če ne bo večina študentov sklenila drugače.

OSTI TEDNA

ODKRITA REZERVA

Ker se moramo v današnjem burnem času tudi navadni državljani baviti s politiko in se v tem smislu truditi, da po svojih najboljših močeh pomagamo k stabilizaciji našega gospodarskega in sploh sistema, sem tudi jaz začel z natančnostjo birokrata, ki je izumrl že pred nekaj tisočletji, iskati skritih notranjih rezerv.

Moj prijatelj Janez je skrita rezerva. Je mladinski funkcionar. Ima sicer zelo važno funkcijo, kajti že pet let se trudi, kako bi ene in iste stvari povedal z drugimi besedami in na drugačen način. Za svojo »častno« funkcijo sprejema od naše družbe 40 somov.

Tiskanje in kovanje denarja je tudi skrita rezerva. Ko sem zadnjič hodil po trgu, sem prišel do zaključka, da kilogram krompirja sploh ne moreš dobiti za manj ko sto dinarjev. Nenadoma se mi je v glavi posvetilo, da bo po Novem letu ravno sto dinarjev naša nova denarna enota. Zakaj ne bi postavili za denarno enoto kilograma krompirja, saj smo vendar še vedno močna agrarna dežela? Da je valuta trdna, dokazuje že cena. Ostale prednosti so gromozanske: iz krompirja se ne da delati gumbov, vsako leto zraste nov, zaradi česar odpadejo vsi stroški glede množice tiskarn in kovnic denarja.

Slišal sem, da je neki 70-leten starček skoraj dvajset let preživel v bolnišnici, ker ni bilo na razpolago ustreznih zdravil za hitro zdravljenje in je na ta način doživel častljivo starost 90 let. Če bi ga morda takoj ozdravili, bi lahko prej zapustil bolnišnico in morda tudi prej umrl. Spet skrita rezerva!

Pa si pogledajmo še kurirje po naših podjetjih. Navadno opravljajo svojo službo peš, le redkokdaj na kolesu ali mopedu. Kakšna potratna časa in dragoce ne delovne sile. Mar ne bi kazalo združiti kurirsko službo desetih podjetij in za enega samega kurirja nabaviti hitro športno vozilo, najbolje jaguarja, s čimer bi povečali delovni učinek in hkrati kurirsko službo modernizirali, s tem pa prihranili devet nepotrebnih in odvečnih mest? Spet notranja rezerva!

Se in še bi lahko našteval, toda ravno danes sem na žalost odkril, da sem tudi sam postal skrita rezerva. Podjetje, ki me štipendira, mi je ukinilo štipendijo. Kaj hočemo, sem pač skrita rezerva.

Pepi

PROTIREFORMA(CIJA) BIROKRACIJE

Ze približno pred letom in pol je bilo slišati precej jasno in glasno mnenje o sistemu našega socialnega zavarovanja: bojda je tako uspešno in dobro kot nikjer drugje v svetu, seveda pa temu primerno drago, za nas predrago, tako da si tega ne bomo mogli več dolgo dovoljevati. Treba bo nekaj ukreniti.

Socialno zavarovanje je bilo torej označeno za luksus in »notranjo« rezervo že mnogo prej, kot je bilo na pohodu splošno varčevanje in iskanje notranjih rezerv. Te so postale aktualne šele v letošnjem reformnem, za nekatere družbene postavke nedvomno prelomnem letu. Pravzaprav ne vem kaj dosti o tem našem socialnem zavarovanju, toda pred tednom dni mi je neki kmet, ki ima zaposlenega enega delavca, potisnil v roke dokument. Številke, ki sem jih bral, so me osupile, zato jih navajam v celoti. Naslov dokumenta:

Obračun prispevkov za socialno zavarovanje za l. 1965: od 1. 1. 1965—28. 2. 1965 redni prispevek 34,92% od plače, od 1. 3. 1965—30. 6. 1965 dopolnilni prispevek 3,17 odstotka od plače, od 1. 7. 1965—31. 7. 1965 redni prispevek 36,789 odstotka od plače, od 1. 8. 1965 dalje redni prispevek 30,689 odstotka od plače, prispevek za zaposlovanje delavcev 0,299 odstotka od plače. Uradni žig: komunalni zavod za socialno zavarovanje Kranj. Izdano od: Komunalni zavod za socialno zavarovanje Kranj, podružnica Skofja Loka.

Komentar ni potreben, zato samo nekaj besed: za letošnje leto (hvala bogu še ni pri kraju, zato so še neizkoriščene možnosti) je redni prispevek štirikrat različno določen. Povprečno torej ena odločba velja 3 mesece ali en letni čas. Glede na to, da so plače delavcev različne, je treba računati za vsakega posebej (kar spet traja skoraj tri mesece). Računati točno in natančno. Najbolj interesantna je postavka zadnjega prispevka.

Primer:

Če je plača 30.998 din (to je resničen primer), tedaj znaša prispevek za zaposlovanje delavcev (0,299 odstotka od plače!) 92 din, 65 par, 412 tisočink pare (92,65412 din). Za ta izračun je treba napisati 33 številke in izvesti (za marsikoga) zamotano operacijo. Če bi prispevek dvignili za tisočinko odstotka (na 100.000 din en dinar ali z 0,299 na 0,3 odstotka), bi izračun trikrat skrajšali, razlika pa bi znašala vsega 30 par in 988 tisočink pare (0,30988 din).

Nekaj je razumljivo: nekomu ali nekaterim ni do tega, da bi se delo trikrat zmanjšalo. Mogoče se bojijo, da bi se delo tako poenostavilo, da bi se skrčilo, zmanjšalo, še skrčilo in postalo tako mikroskopsko majhno, kot je korist, ki jo ima družba od njih.

Zato se z vsemi sredstvi borijo proti temu, da bi »delo« njihovo delo subtiliziralo. Ta boj, ki ga označuje številka 0,299 odstotka, pa lahko imenujemo birokratsko protireformo.

e. m.

LJUBI BOG – ZA REKREACIJO

Mlada in močna družba, ki gradi, ne potrebuje boga. K njemu pa so se vedno zatekale družbe, ki so stagnirale, ali se celo razkrajale.

Po vojni so bile naše pozicije jasne: po šolah in sploh državnih ustanovah smo z religijo opravili. Danes pa je vedno več religioznih problemov, tako po šolah kot delovnih kolektivih in celo med vrstami ZK, zlasti med starejšimi. Ti pojavi so lahko spontane narave (pri starejših), pri mlajših pa so najbrž posledica načrtnega in vztrajnega dela.

Naslednji dogodek verjetno ni bil načrten, kljub temu pa je vreden pozornosti. Dva osma in dva sedma razreda osnovne šole v Zeleznikih (več kot 100 učencev) sta imela športni dan. Skupaj s štirimi učitelji so se učenci odpravili na Sv. Lenart, kjer so pred kratkim zgradili cerkev. Med ogledom je učitelj telesne vzgoje, vodja športnega dne, začel igrati na orgle, župnik se je znašel in kmalu je cerkev odmevala od pobožnega petja. Zapustili sta jo le dve učiteljici in okoli deset otrok, ostalih 100 pa je na glas izražalo nezaupnico našem pedagogskemu delu.

To se mi zdi svetohlinsko in dvoilično. Čas je, da si ponovno izprašamo vest. Taka dvojnja morala vsekakor ni na mestu. Če smo religiji odkrito zaprli glavna vrata šol, ji zdaj ne odpiramo stranskih. Tudi za otroke se mi zdi to krivično. Vera v boga vsekakor ni prirojena. Otrok boga ne potrebuje, dajmo mu ga, ko odraste, pa naj se takrat odloči, ali bo nosil njegov križ, ali za vrzel, ne pa, da mu ga privzgapjamo, hinavsko vsiljujemo in mu spodmikamo trdna tla pod nogami še dosti prej, preden sploh shodi.

DGP

»NEMOGOČI KARAKTERJI«

Univerza je naša najvišja znanstvena in pedagoška institucija. Analogno temu je najvišja znanstvena in pedagoška institucija za vsako stroko — fakulteta.

Seveda pa to ne pomeni, da zagotavlja univerzi ali fakultetam tak položaj v stvarnosti že definicija sama po sebi (nahaja se po navadi na začetku univerzitetnega in fakultetnega statuta). Prav tako ne zagotavlja tega položaja tam učeča se mladina.

Pravo vsebino dajejo tej definiciji (in s tem ustrezen položaj tem institucijam) le znanstveni delavci, ki v pedagoškem procesu posredujejo študentom dosežke znanosti in lastnih raziskav ter jih s tem uvajajo v znan-

stvene metode mišljenja in raziskovanja.

To so seveda vse znane stvari. Nujno pa je, da jih uvodoma v spominu obnovimo, da bi nam bila razmišljanja o nekaterih tendencah v praksi pri nas lažja.

Izhajajoč iz tako definiranih predpostavk bi bilo logično sklepati, da si fakultete prizadevajo, da bi izbrale za svoje sodelavce in akademske učitelje najposobnejše znanstvene delavce iz posameznih strok. V ogromni večini slučajev tudi je tako.

Nevarne pa so tendence, ki se ponekod pojavljajo in, kar je zaskrbljujoče, skušajo celo javno braniti. Na ne-

katerih fakultetah naše univerze očitno ne dajejo več primata strokovnemu (in moralno-političnemu) liku strokovnjaka, ampak postavljajo še posebne dodatne zahteve.

Kandidat bi namreč moral biti izjemno blagega načaja; ne bi smel nikjer povzročati nikakršnih problemov, in bogvaruj, ne smel bi imeti kakršnih koli svojih, originalnih pogledov na organizacijo znanstveno-raziskovalnega dela samoupravljanja na fakulteti itd.

Skratka, biti bi moral čimvernejša reprodukcija obstoječe strukture, nekakšen ustrezen »nadomestni del« kot pri Fordovem avtomobilu.

Takim zahtevam ustrezajoči kandidat pa ni treba, da bi ustrezal — na začetku razloženim — vrhunskim strokovnim zahtevam. Izgleda, da obstaja pripravljenost, da za koncesije obstoječim kadrovskim strukturam nudijo protikoncesijo: akceptirajo nižjo strokovnost.

Nezadostna javnost procedur pri uveljavljanju mlajših znanstvenikov ima v takih razmerah lahko za posledico zapiranje v mejo že doseženega in s tem preteklega; torej drsenje na vedno nižjo raven strokovnosti.

Da bi tak razvoj (ki bi bil v limiti lahko usoden) preprečevali, je nujen in edino uspešen samo javen obračun zainteresiranih s takimi tendencami. Zanimivo bi tudi bilo raziskati, kdo so nosilci preko takih metod kadrovanja uveljavljajoče se »strokovnosti«.

Kolikor takega razvoja ne bomo uspeli zavreti, bo prej ali slej nujno poiskati stvarnosti ustrežnejšo definicijo za tako strokovno širane zavode.

Obstaja sicer še neka, v svetu najčehše uporabljana metoda: ustanavljanje in krepitev novih znanstveno-raziskovalnih in pedagoških centrov, ki pa pri nas zaekrat žal še nima zadostne materialne osnove. Ti novi centri neredko uspešneje zadoste novo porajajočim se zahtevam časa, kot to zmorejo starejše, na starih konceptih vztrajajoče strukture.

Naivno bi bilo pričakovati, da bodo tisti, ki tem, vedno ostrejšim zahtevam po strokovnosti ne ustrezajo, zapustili svoje pozicije brez odpora. Argumenti teh sil bodo povečini zato »moralnega značaja«, njihove konkretne akcije pa polne poizkusov političnih in osebnih diskvalifikacij.

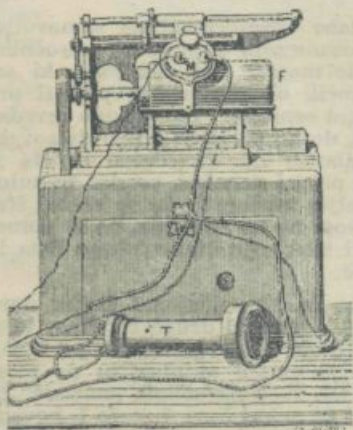
Ni slučaj, da se ti problemi zelo intenzivno pojavljajo prav v tem času. Reforma neusmiljeno trka na vsa vrata. Njen pozitiven izhod lahko pričakujemo lahko samo tedaj, če se bo višja raven strokovnosti uveljavila vsepovsod in ne nazadnje tudi v središčih znanstvene misli.

Verjetno je širše poznana usoda štirih mlajših doktorjev znanosti, kako se na različnih naših fakultetah bore za izvolitev. Eden od teh je sicer pred kratkim uspel, usoda ostalih treh pa je še negotova. In to kljub temu, da število doktorjev znanosti na naši univerzi tudi med mlajšimi ni posebno visoko.

Skupna značilnost očitkov na rovaš teh »vsiljivcev« pa je, da so nekatere »njihove karakterne lastnosti nemogoče«.

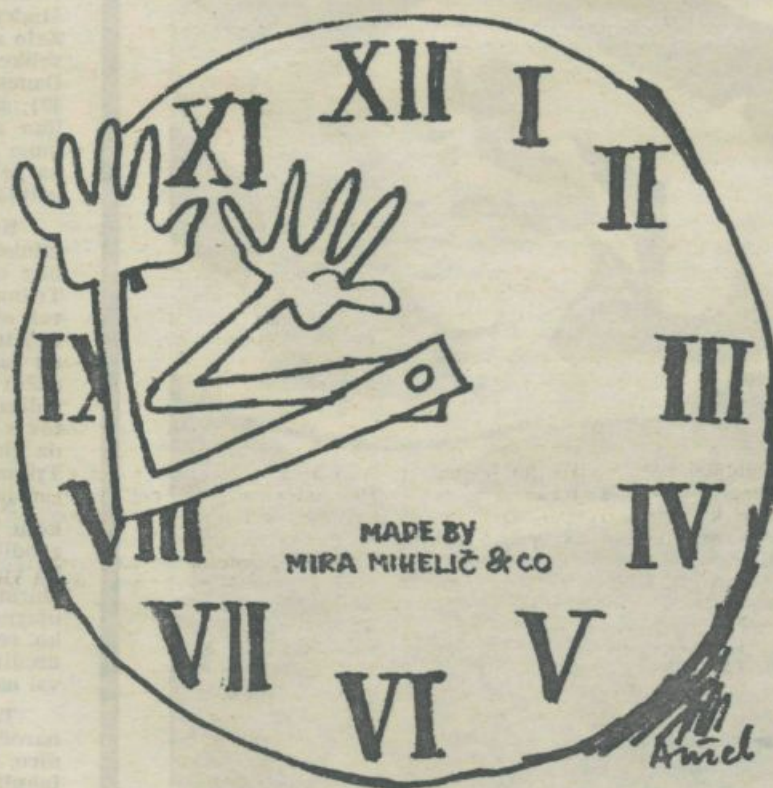
A. J.

TRIBUNA — IZDAJA UO ZSJ
— UREDNISTVO IN UPRAVA
TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOCI RAČUN 600-14-608-72 — LETNA NAROČNINA 1000 DINARJEV, POSAMEZEN IZVOD 40 DINARJEV — ROKOPISOV IN FOTOGRAFIJ NE VRAČAMO — TISKA ČP DELO, LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 1, TELEFON 23-522 — POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

UREDNIŠKI ODBOR:
FRANCE ANZEL (TEHNIČNI UREDNIK)
RASTKO MOCNIK (ODGOVORNI UREDNIK)
MILAN PINTAR
DIMITRIJ RUPEL

URA NAŠIH DNI

Amiel

"PRIVITOST" ALI SOCIALIZEM

Reforma je spremenila prenekatero naše stališče do aktualnih vprašanj. Ali točneje: legalizirala in potrdila je tiste tih misli, ki so dejansko predstavljale pravo stališče mnogih, pa vendar niso našle izhoda na svetlo drugače, kot v bežnih opazkah: »Trebalo bi bilo ali »to ne more iti več daleč«, »tako ne bo šlo naprej« itd. Če je torej reforma proces, uveljavljanje tistih skritih, toda občutnih, ponekod presneto jasno domišljenih misli, tedaj je to obenem proces, ki zametuje mnogo starega in nekaj uspešnega, zdaj pa preživelega, torej nerealnega in nekoristnega ali koristnega le za nekatere. Dejansko naj bi reforma pomenila tudi spuščanje na povsem realna tla potreb in možnosti in zanikanje vsake deklarativnosti, ki nazadnje pomeni le lažno gloriole.

Nikakor in nikjer pa reforma ne sme pomeniti zanikanje prave človeške nature na račun kakršnekoli strokovnosti in proizvodne sposobnosti. Še več, ta možnost ne sme biti niti izhod iz največjih težav, kajti vsaka podobna, četudi trenutna usmeritev bo imela dolgotrajne posledice. Na noben način reforma ne sme pomeniti zaostajanja družbene vzgoje za tehnično. To nujno vodi v tehnokratizem, komercializacijo in privatizacijo ter depolitizacijo; v sfero, v kateri se družba giblje v svoji negirani, odtujeni in postvarili obliki, v svoji abstraktni obliki, kajti zaradi individualizacije postaja »družba« sama abstraktna.

Zakaj to pišem? V zadnji številki Mladine (glej Mladino št. 40, str. 14, članek

Desno usmerjeni vijak) je kot poduk objavljena zanimiva misel. Citiram dobesedno:

»Tudi desni vijak je kljub svoji očitni desni usmerjenosti lahko na svojem delovnem mestu zaradi svoje strokovnosti prav toliko koristen kot levi vijak. Seveda pa kot vijak ne more v prosveto.«

Misel je vsekakor zanimiva, ne glede na to, da je njena oblika nadvse prozorna. Tudi zaključki so jasni. Toda, ali so tudi pravilni?

To vprašanje je zlasti pomembno sedaj, ker tudi članek pada v obdobje, ki je samo zrelo za podobne ali nasprotno misli: aktualnost problema je tista, ki mu daje posebno težo. Delo marsikaterega slovenskega delavca je danes postavljeno pod lupo (slabo je le to, ker ne vseh in ker je lupa družbenega vrednotenja ponekod precej zamegljena) in v večini podjetij iščejo grešne kozle, katerih odpust bo pomenil »skrite rezerve« in olajšanje za celoten kolektiv. Napake in »napake« so tu verjetne in možne, toda kakorkoli je že imel pisec izpisanega poduka namen odpravljati krivice tam, kjer odpuščajo strokovnjake, ker niso »na liniji«, namesto »linijskih« nestrokovnjakov, oblika, ki jo je temu namenu dal, pomeni še nekaj drugega.

Vsako shematično oddvajanje strokovnosti od »ideologije« (in važno je, da tu ideologija ne pomeni le linije, torej ideološke usmerjenosti, temveč posredno tudi svetovni nazor, izpovedovanje religije in

nazadnje humanost sploh, kar vse izpada iz oznake »strokovnjak«) in reduciranje današnjega in jutrišnjega delavca na njegovo strokovnost je v bistvu zgrešen dogmatizem, je zahteva po vračanju produkcije nazaj (ne mislim kvalitete in količine produkcije, temveč kvalitete odnosov), uvajanje hierarhije in zanikanje poslednjega ostanka človeškega v proizvajalcu. To postaja absurdno tisti trenutek, ko se družba v celoti (ali vsaj naj bi se) bori proti temu, da bi bil človek predvsem in samo delavec, torej »delovna sila«, oštevilčena in računljiva, droben vzvod ali zobato kolesce brez imena, ogromen stroj družbene proizvodnje. Delavec mora postati upravljavec; hierarhični sistem, ki je nujen ob redukciji človeškega na »strokovno«, se razkaja, vzpostavlja se sistem človeških, gledano s stališča proizvodnje, samoupravnih odnosov (vse trdilne oblike lahko beremo kot pogojne).

To je relacija cilja in sredstev. Dokler je važen predvsem in samo cilj, torej količina in kakovost proizvodov, dotlej je delo odtujeno delo, delavec negacija človeka, obstoječa družba pa farsa resnične človeške družbe. »Rezultat je mrtvo truplo« je rekel Hegel, Marx pa je (drugje) dodal: »Dotlej bo delo človekova zunanja prisila«. Sele z revolucionarno spremembo postane važen proces, način proizvodnje, odnosi; produkti dobivajo svojo dejansko vrednost šele v svetlobi človeškega, ki veže iz proizvodnje. Cilj dobi osmisleč v sredstvih, delo, ali točneje, samodejavnost je tista, ki je primarna;

postane človeku notranja potreba in osvobaja delavca, spreminja ga nazaj v človeka, vrača mu dostojanstvo in vsebino, vrača mu smisel.

Toda povsem jasno je, da je vsako pretirano poudarjanje strokovnosti pot, ki vodi proč od te daljne perspektive človeka in človeštva. Nobeno opravičevanje v stilo, češ, to je teorija, praksa pa je nekaj povsem drugega, da so praksa težave naših podjetij, krize, pomanjkanje surovin, odvečna delovna sila, neorganiziranost proizvodnega procesa itd., ne opravičuje zahteve po tem, da se zavrže vse, kar je bilo na poti k tej perspektivi že storjenega.

Samoupravljanje je lahko (danes še) samo teorija, ki jo naša praksa zametuje in zanika, toda dejansko pomeni izhajanje iz tistega obdobja človeške družbe, ki ga nekateri sicer imenujejo nujnega, toda s stališča človeškega v človeku ga moramo označevati kot nazadovanje.

In tu je problem: vsako ločevanje strokovnosti od ideologije (in zlobno namigovanje, da je ideologija »privitost« — »na liniji« je torej tisti, ki je bil »bolj privit«) in pretirano poudarjanje strokovnosti pomeni negacijo samoupravljanja, kajti samoupravljanje ne zahteva strokovnjakov, temveč strokovnih ljudi, ne delavca, ki zna samo proizvajati, temveč človeka, ki tudi proizvaja.

Torej nobenega barantanja »leva ali desna usmerjenost« ali »privitost ali ne«, »važna je strokovnost«, temveč jasna zahteva, kot je jasen cilj: če hočemo samoupravljanje in vse ostalo, kar imenujemo socializem, tedaj potrebujemo ljudi, ki ga bodo sposobni graditi. In »desno usmerjeni vijaki«, »priviti bolj ali manj«, četudi strokovni, ga niso.

Milan Pintar

CLARA PACTA, BONI AMICI

ALI: O ZARIPLIH UREDNIKIH LJUBLJANSKE TRIBUNE

Ivo Vajgl (glavni urednik) in za »odgovornega urednika« Rastko Močnik (podpis nečitljiv) sta nedavno poslala vsem uredništvom študentskih listov in centralnemu odboru ZSJ pismo uredništva ljubljanskega študentskega lista Tribuna, ki ga urejata; vsebina tega pisma se nanaša na dogodke, ki so se zgodili po »gentlemanskem« sporazumu — da skupna izdaja jugoslovanskega študentskega tiska Poletje 65 letos ne bo izšla. Resnično in formalno pobudo za to je dala naše uredništvo. Uredništvo ljubljanske Tribune, ki že dalj časa bojkotira skupne akcije jugoslovanskega študentskega tiska (o tem bo pozneje več besed), se je začutilo globoko užaljeno, ker ji je Studentski list prevzel »idejo« in »pobudo« za »bojkot« te izdaje, saj mu je tako odvzeta priložnost, da se proslavi še z eno »potezo«.

Sicer pa, uredništvo Studentskega lista je naredilo po besedah kolegov iz Ljubljane »dvoletno in nemoralno« potezo, in to z naslednjim: neposredno pred pričetkom priprav za izdajo skupnega poletnega lista Poletje 65 smo napisali vsem uredništvom študentskega tiska pismo, v katerem smo jih obvestili, da v novem položaju (novi gospodarski ukrepi, omejitve proračunov in iskanje vseh opravičljivih »notranjih rezerv«) ne moremo sodelovati pri takšnem skupnem delu, da je način sodelovanja v obliki, kakor je skupna izdaja brez določenega bralstva in brez določenega fiziognomije, v tem trenutku radikaliziran v vseh straneh, pa je čas, da se oblika spremeni, saj že leta ni ustrežna, da tudi priprave za letošnjo (neizšlo) številko kažejo malomarnost in brezvoljnost vseh, ki so poklicani k delu, in da torej ne glede na mišljenje drugih ne bomo sodelovali pri kritju ne ravnomažnih stroškov, ker štejemo svoje razloge za dovolj trdne, da bi jih ovrgli kakršnikoli drugi ugovori. Poleg tega je uredništvo pripravljalo tudi izredno izdajo Studentskega lista in bilo zaposleno s svojim prvotnim namenom — da bi študente zagrebškega vsučilišča in svoje

druge bralce obvestilo o najnovejših in pomembnih vprašanjih visokošolskega življenja in življenja študentov v razmerah vključevanja v splošno družbeno gibanje in zahtev po uveljavljanju novih gospodarskih ukrepov.

A kaj se godi? V »gentlemanskem« sporazumu sprejemajo uredništva študentskega tiska pobudo Studentskega lista, ki smo jo v svojem pismu imenovali »nepopularno« in navedli, da počnemo to v trenutku, ko so naši problemi enaki ali podobni in ko beograjskemu študentskemu listu Student, zadolženemu za organizacijo in izdajo te številke, ne moremo prepustiti, da bi sam prevzel pobudo, saj bi lahko to napačno razlagali, kar je tudi naravno. Če smo prevzeli vlogo »advokata«, je to zadeva uredništva Studentskega lista. Da bi lahko prišlo do nesporazuma, smo pričakovali, a do nesramnosti tipa Tribuna — ne.

Kaj nam in drugim študentskim uredništvom pišejo uredniki tega lista? Na kratko bomo to povzeli. V pedantno zloženem pismu, ki se deli na uvod in osem točk, pravijo na začetku, da so vprašanje Poletja 65 o n i ostro zastavili, toda nazadnje »pristali na časten kompromis« po pritisku drugih uredništev, da bi Poletje izšlo. Sicer pa, »pritisk« so izvajali člani uredništev jugoslovanskega študentskega tiska, zbrani letos na stanovskem seminarju v Ljubljani. »Tribunaši« jih imenujejo v pismu predstavnike, in so zato mnenja, ki so jih izražali, vzeli kot dokončna mnenja uredništev, pri čemer so naredili prvo napako. Seminar študentskega tiska, ki ga je letos Tribuna organizirala v nepričakovanem času po dolgem molku, s programom, sprejetim brez posvetovanja uredništev, z vabili, poslanimi v času, ko ni bilo na uredništvih nikogar več, in (zategadelj) počasnejšega z navzočnostjo smešno majhnega števila študentskih novinarjev — nikakor ni kraj, kjer bi se dogovarjali in kjer bi odločali o takšnih akcijah; na seminar prihajajo mladi novinarji, včasih celo nečlani ured-

ništev. »Hora« za domenitev je bila v Skopju februarja letos na redni in tradicionalni konferenci jugoslovanskega študentskega tiska, kjer so bili navzoči vsi, razen, razumljivo, uredništva Tribune. Tovarišem se je zdelo primerno poslati telegram, ki so v njem želeli konferenci »mnogo uspeha pri delu«.

Dalje, »tribunaši« pravijo, da že vseskozi niso bili zadovoljni s konceptom Poletja, da je bil ta po zamisli beograjskega Studenta tudi letos na poti »frazerskega proklamiranja« in nevsebinskega »sodelovanja«, kar nima zveze z njihovimi sugestijami — vse to o Poletju pa že leta in leta govore samo oni, medtem ko vsi drugi baje mislijo, da je list bolj ali manj mojstrovina našega časnikarstva. Tako lahko govore samo uredniki, ki so »zelo« udeleženi pri skupnem sodelovanju, pa so »dobro« obveščeni o pogovorih, ki jih imamo že leta na naših sestankih. Dalje, oni soglašajo (popolnoma) z vsemi našimi pripombami, bodisi materialne ali »vsebinske« narave, toda — niso hoteli delovati destruktivno.

Pri tem: Studentski list je »nemoralno in dvoletno« kupil njihove pripombe zastonj in jih prodal kot svojo idejo, »brani« na seminarju Poletje (tako torej kot oni), zdaj pa pošilja »ultimatum« (ravna torej kakor bi ravnali sicer tudi oni, samo njim je do »častnega kompromisa«). O novo nastalem položaju (zavoljo katerega tudi oni sprejemajo naš predlog) — niti besede. In zdaj mi naporno iščemo to »často«.

Najbolj smešno in za »tribunaše« najbolj porazno je pri tem to, da bi bila lahko cela zgodba o Poletju 65 in tudi o Poletju 64 (ki ga je izdalo naše uredništvo) »konceptualno« in na druge načine »rešena«, ko bi bilo »tribunašem« do resničnega sodelovanja. Zakaj vse bi se lahko godilo na razdalji Ljubljana — Jugoslavija, ko bi lani, če ne lani, pa vsaj letos izpolnili »častno« obvezo do nas vseh in izdali Poletje, kakor je bilo to dogovorjeno in kakor je to po določenem,

splošno sprejetem in dogovorjenem načelu bilo dogovorjeno. A poletna potovanja našim ljubljanskim kolegom niso bila pogoda. Lani so »gentlemansko« vsilili svoje delo in obvezo Studentskemu listu, letos pa Studentu, mencaje in mrmraje, da naj jih razumemo itd., v glavnem z razlogi, ki jih ne bi niti pes s slanino pojel. Komaj komaj (pisali smo, kako) so pripravili seminar, a tudi tega so lanske leto »vsilili« drugim (po naključju nam!). In zdaj prihaja od takega uredništva lekcija o tem, kako se sodeluje, kako se bojkotira in kako se dela »koncept« lista. Ta »koncept« je vendar najtežje sprejeti od uredništva, ki ne izhaja na svobodno tržišče med študente in ki ne vodi nakladnega boja, ampak je z lepo administrativno obvezo, povezano z vpisom na fakulteto, vnaprej plačano za svoj »koncept«.

Zariplost urednikov Tribune, ki je prišla do izraza v pismu, poslanem jugoslovanskemu študentskemu tisku, energija, vložena za diskvalifikacije naše pobude, ki pri drugih ni izzvala podobne reakcije, in pomanjkanje kakršnekoli taktičnosti, ki bi jih vsaj lahko obvarovala pred sramoto — je sorazmerno nesmiselna, kolikor vzporednega zardevanja (zdrženega z zariplostjo) ne uporabijo v svoje namene.

(Studentski list, št. 20/65)

OPOMBA UREDNIŠTVA: To je odgovor zagrebškega Studentskega lista na pismo Tribune, ki ga za naše bralce povzema in razlaga članek Jugoslovanski nivo, objavljen v prvi jesenski številki. Bralce utegne zanimati raven tega razpravljanja, ki je nazoren primer nekaterih, zdaj že dolgočasnih napadov na Tribuno. Uredništvo Tribune teh diskusij ne misli nadaljevati, pač pa bo v prihodnosti začelo akcijo v smeri, ki jo nakazujejo naši predlogi za sodelovanje jugoslovanskega študentskega tiska (tudi te smo objavili v članku Jugoslovanski nivo).

sedem blagrov in eno gorje

Blagor njim, ki ne mislijo s svojo glavo, zakaj ne bo jim treba obžalovati zmot.

Blagor kimavcem, zakaj stolčki so jim zagotavljeni.

Blagor njim, ki nikdar ne ugovarjajo, zakaj nasičeni bodo.

Blagor njim, ki trobijo v kapitalistični rog, zakaj napojeni bodo.

Blagor njim, ki se hlinijo, zakaj pravoverni bodo imenovani.

Blagor kričačem, zakaj njih slava pojde od roda do roda.

Blagor njim, ki preganjajo vse, ki niso pravoverni, zakaj odlikovanje jim ne uide.

Gorje pa vsem tistim, ki jim ni za te blagre, zakaj iztrebili jih bomo, da ne bo ostalo za njimi niti duha.

epigrami

Slovec, tvoja zemlja je zdrava,
za drugim le molzna je krava.
Za nas domačine je strgan rokav,
za brihtne tujčine pa polhen bokal.

Če bi se rad morale učil,
od svinje učiti ne bom se pustil.

mali oglasi

PRODAJAMO značajnost svojo
za skorjo kruha črnega,
svoj plašč obračamo po vetru,
če sila je, prodamo ga.

KUPUJEMO talente ljudske,
krvavo žuljave roke,
kupujemo pomembne glave,
plačilo — zvezane roke.

ODDAMO službo klečepazu
brez hrbtenice, brez glave,
le to zahtevamo od njega,
da vedno za gospodom gre.

KUPUJEMO pa z ideali,
z ljubeznijo za dom in rod,
Pazite na zaščitno znamko:
na zlatem polju siv robot.

POROKA. Kapital je ženin,
nevesta je Kosmata Vest,
Dobiček sin je skoporitil
in hčerka lakomna — Obrest.

UMRLA je gospa Poštenost,
denarja zapustila ni;
kdo vence in pogreb bo plačal,
le to nas danes še skrbi.

(Iz knjige »Ivan Rob — Zbrano delo«, izdala
Založba Obzorja 1965)

PETO NADSTROPJE V TRINADSTROPNI HIŠI

I. poglavje

Prvič jo je tisti dan srečal zjutraj ob pol enih, ko je šel v Mesing na kavo, da se zbudi. Pritegnila je njegovo zaspalo pozornost, ki sicer za ženske ni bila zaspala, razen takrat, kadar je komaj vstal. Imela je plave lase in modre oči, katerih zenice se niso vođeno prelivala v beločnico, ampak so bile prijetno obrobline z malo bolj temnomodro barvo. Gledal pa jo je samo do trenutka, ko sta ob srečanju prišla vstric. Ni se obrnil za njo in zato tudi ni vedel, ali se je ona za njim. Čeprav tega ni mogel videti, se je ona obrnila, a le za kratek hip. Hip pa je tako ali tako kratek, zato je kratek hip še krajši.

Popil je svojo kavico, si pomel oči, se prijel za nos in se zbudil. Potem je šel iz Mesinga naravnost na avtobusno postajo in se odpeljal v Maribor po pol milijona denarja. Mislil je med drugim tudi obiskati Frančka Rudolfa, nekoga mariborskega pesnika, a mu je zmanjkalo časa. Ob pol šestih je že odhajal avtobus za Ljubljano.

Stal je na avtobusni postaji. Se deset minut je manjkalo do odhoda, ko sta se prav blizu njega ustavili dve dekletki in preštevali bankovce. Slišal je, da sta imeli štiristo din premalo, da bi se lahko peljali z avtobusom. Otožno sta ugotovili, da bosta morali z avtostopom. Miškin je stopil k njima in rekel:

— Jaz imam pri sebi nekaj malega. Medtem je povlekel iz žepa zavoj in ga prelistal.

— Pol milijona je. Vama lahko pomagam?

To je bilo njuno drugo srečanje. Rekla je:

— Posodi nama štiristo din.

— Seveda. je odgovoril in izpulil iz šopa peti-

sočak.

— Pojdi in kupi karti z rezervacijo. Dekle je steklo čez cesto v avtobusno poslovalnico. Druga je stala zraven in po krajšem molčečem prestopanju rekla:

— Ali veste, kaj se nama je zgodilo?

— Se ne vem, je rekel, in bilo mu je nerodno, ker ga je vikala.

— Ušli sva dvema Italijanoma. Peljala sta naju na izlet v Maribor, tu pa kar naenkrat v hotel...

— In sta ušli?

— Da.

— Morali bi računati na to, je rekel, — saj nihče ne misli na nič drugega kot na to. Hm.

Takrat je pripeljal avtobus in skoraj hkrati je prišlo dekletko iz avtobusne poslovalnice. Vrnila mu je drobiž in bankovce ter rekla:

— Dolžna sem ti štiristo din.

On je sedel na nasprotni strani avtobusa kot ostale dve. Med njim in njo je sedela njena prijateljica. Obe sta bili zelo prijazni z njim, on pa se jima je smehljil in prikimal. Sem ter tja je rekel kaj modrega. Sicer pa ni vedel, kaj naj reče in se je delal nepričaden. Dala mu je cigareto, ki jo je pokadil v pol krajšem času, kot ona svojo, hkrati pa je gledal naravnost predse in si predstavljal, kako ona skrivaj opazuje njegov profil. Malo je nagnil glavo nazaj in sunil brado naprej. Tako se mu je zdelo, da je bolj eleganten.

Moral bi ji postaviti nekaj vprašanj, je pomislil, prilegel bi se mu kratek dialog, ki bi ga lahko poljubno podaljšal. Zalotil se je, da ne misli na nič drugega in si je rekel, da alienacija med njima popušča. Vseeno pa mu je misel ušla tudi na njena spolovila in potem si je rekel, da je to pač razumljivo. Za duhovno dezalienacijo prihaja še telesna.

Po poti se je avtobus nekajkrat ustavil za deset minut in povabil jo je na kozarček. Kolegica je medtem sedela v avtobusu, čeprav je — vsaj formalno — povabil tudi njo. Do Ljubljane je popil tri kozarčke vinjaka. Ona je prvič popila dva deci radenske, drugič sadni sok in šele tretjič kozarček vermuta.

Približno na pol poti jih je prehitel avto italijanske registracije, ki sta ga dekletki prepoznali za avto, s katerim sta se pripeljali v Maribor. Pojavilo se je vprašanje, kaj naj stori, če bosta Italijana čakala na postaji v Ljubljani. Ker je bil eden od njiju Sicilijanec, so se zmenili, da bo Miškin njen brat. To naj bi pri Sicilijancu vžgalo, da bi jo odkuril. Kajti na Siciliji bratje streljajo zvodnike svojih sestra.

— Te lahko primem pod roko? je vprašala, ko so izstopili v domačem mestu. — Se ne dojiš srečati kake svoje zaročenke ali česa podobnega?

— Ne bojim se, je odgovoril, prost sem. Po teh besedah se je pritisnila k njemu in začutil je njeno toploto na žepu z bankovci.

Sredi mesta se je prijateljica poslovila. Nekaj časa je bilo videti, kot da bo šla ona z njo, pa je šla vendarle z njim.

— Greva nekam posedet, je rekel, — da se spoznavata.

— Jaz sem Vasiljka, je rekla.

— Jaz pa Miškin, je odgovoril. Rok si nista dala, ker ga je ona tako ali tako že držala pod roko. Po poti sta srečala prodajalko iz Name, ki jo je imel on v načrtu. Zdal se je vprašal, ali mu bo kdaj škodilo, ker ga je videla z žensko pod roko.

— Danes sva se že videla, ali ni to hec? je vprašal.

— Da. In ti se sploh nisi obrnil, je rekla.

— Bil sem še zaspal, je odgovoril. Sedla sta k Figovcu. On je naročil veliko pivo, zanjo pa sadni sok in cigarete.

Če ne bi v roki čutil mrzlega kozarca piva in spoznaval obraze frajerjev, ki so sedeli okrog njega, bi mislil, da gre za kakšno sanjsko burko. Slo pa je za resničnost. Tisto noč, zaradi katere je bil zaspal, je spal s tem dekletom. Kot je bil Miškin absurden človek, tako je bila tista noč precej absurdna. Premišljeval je, kako se že reče tej stvari učeno... aha...

spomnil se je — alienacija. Ta njun včerajšnji odnos je bil nekako odtujen. Miškin je bil mrtvo pijan in tudi ona je bila pijana — kot čep. Pravzaprav je čudno, da ni šla z Italijanom. Morda pa v resnici ni takšna, kakršna je v pijanosti. Miškin je z jezikom polizal hrupavo nebo v ustih. Čuden okus... brrr!

— Kot rečeno, rad bi te malo spoznal, je rekel.

— Tudi jaz tebe, je rekla.

— Postavil bi ti nekaj vprašanj. Kaj, recimo, rada delaš?

— Rada kadim, je rekla — in ti?

— Jaz rad jem in spim, je rekel.

— Samo to?

— Tudi občujem še kar rad, je rekel.

— To vem, je rekla, — samo če nisi preveč pijan. Ob tem se mu je nekaj zganilo in polil je kapljico piva po hlačah.

— Zakaj se človek vedno popaca prav na tem mestu? je zabundal. Ni bil uverjen, če ga je slišala.

— Ti si lepa ženska, je rekel bolj razločno, — vseč so mi tvoje prsi in kazalci na rokah. Zasmejala se je z zvonkim glasom.

— Ali poznaš Dimitrija Rupla, je vprašala Vasiljka.

— Ne, je odgovoril. — Tega človeka ne poznam. Kaj pa dela?

— Včasih je nastopal na televiziji, je odgovorila, — zato še zdaj otroci lajajo na cesti za njim.

To dekletko mora biti inteligentno, je nenadoma pomislil. Pozna ljudi s televizije in ima še kar dober besednjak. Bolje bi bilo, ko bi se spomnil tiste noči,

ki sta jo skupaj prekročala v postelji. Treba bi bilo ponoviti. (Takrat je že petič naročil vinjak.)

— Kaj so tvoji starši? je vprašal, čeprav se mu je zdelo, kot da ne živi življenja, ampak piše socialno kroniko.

— Oče je bil partizan, mama pa dela — sestavlja osciloskope ali kaj.

— Moja starša sta bila študenta filozofije do mojega sedmega leta. Sele ko sem šel v osnovno šolo, sem dobil ime, ker sta rekla, da me ne bosta posiljevala s svojo izbiro, ampak naj si ga kar sam izberem. Tudi druge filozofske poskuse sta delala na meni, a o tem drugič.

— To je tvoj sedmi vinjak, je nenadoma rekla Vasiljka, očitajoče. Medtem je res že prilezel do sedmega vinjaka. Ker je zraven pil vodo, mu še ni postalo slabo, vendar je to vsak hip pričakoval.

— Mislim, da je bolje, da grem domov, je rekel, starše gotovo skrbi zaradi milijona. Plačal je račun in milijon, ki ni bil milijon, ampak pol milijona, je postal manjši in tudi pol milijona ni bilo več. Vstala sta.

— Veselilo me je, da sva se spoznala, je rekel in ona je rekla isto.

— Kje si doma? je še vprašal in ona je pokazala proti nemu koncu mesta. On pa je rekel:

— No, jaz moram pa tja, in je pokazal na drugo stran.

— Dolžna sem ti, je rekla, on pa: — Daj no, nič mi nisi dolžna. Pozabi na to. Če že kaj, me kdaj povabi na kozarček, ker bom jutri spet suh.

— Pridem jutri, je rekla. — Živio, bratec!

— Zdravo, sestra, je odgovoril. Bilo je sicer prijazno, a v misel se mu je zapil srh, ker je občevanje med bratom in sestro kroskrunstvo. Sicer pa v resnici nista bila brat in sestra. To sta rekla le zaradi Siciljanca. Občevala pa sta tudi samo enkrat. Do tiste ure, ko se začne pouk na osemletkah.

mračni blišč blaginje

Foto: Joco Znidaršič

Na stockholmski ulici

Svedska velja po nekakšnem splošnem dogovoru, predsodku ali sodbi, ki v svoji utemeljenosti ne potrebuje nobene utemeljitve, za »visoko razvito« deželo, za »deželo prihodnosti« — če že ne za najbolj, pa vsaj za eno najbolj socializiranih in urejenih družb. Veliko levičarjev po vsem svetu je pripravljenih gledati v Svedski eno od možnih poti v socializem, socialna demokracija jo celo izrablja, da opravičuje svoj oportunitizem in kompromisarstvo. Pri nas pa jih je veliko, ki nasproti takim evolucionističnim prividom proglašajo švedski »rožnati socializem« za mirno revolucijo. — Vrsta dejstev torej usmerja našo pozornost na dogajanja v švedski družbi, še prav posebno pa se moramo zanimati za to deželo iz dveh razlogov: če je švedska družba res bolj socializirana od naše, potem lahko opazujemo v njej eno od možnosti ali eno od možnih razsežnosti našega nadaljnje razvoja; ker v zvezi s Svedsko radi uporabljamo besedo socializem, potem si lahko obetamo od analize te družbe, da bomo globlje spoznali ali pa celo odkrili nove razsežnosti procesa socializma.

Prav zato bom skušal v pričujočem spisu urejeno izraziti nekaj vtisov s svojega tritedenskega bivanja na Svedskem. Če bežnost in nenačrtost mojega spoznavanja onemogoča kakršnokoli avtoritativnost ali dokončnost v presojanju, pa neposrednost in svežina prvih srečanj jamči za poštenost in vsaj nekoliko izvirnost tega opisa.

Veliko dejstev utemeljuje splošno mnenje o Svedski, ki sem ga na začetku nekoliko samovoljno proglasil za predsodek; ker so te stvari znane, naj samo bežno naštejem najpomembnejše:

— Urejena in ustaljena razmerja pri delu, ki v veliki meri uresničujejo tisto utopično misel o sodelovanju dela in kapitala; od 1938 so odnosi med delavci in delodajalci »miroljubni«, zato je tudi stavk zelo malo, komaj nekaj tisoč delovnih ur na leto. Zadnje velike stavke so bile leta 1945 in 1952. Vsi delovni ljudje so organizirani v sindikatih, ki rešujejo vsa vprašanja v zvezi z delom. Zato so tudi moderno tehnologijo in avtomatizacijo začeli uvajati veliko laže kot npr. v ZDA ali Veliki Britaniji.

— Socialno zavarovanje je visoko razvito. Zadnja velika socialna reforma je uvedla pokojnine v višini 65 odstotkov srednjega letnega dohodka iz tistih desetih let zaposlitve, ko je človek dobival najvišje dohodke. Tak sistem daje državljanu močan občutek gotovosti.

— Šolstvo je izredno kvalitetno. Prav zdaj se ukvarjajo z načrtom, da bi podaljšali obvezno šolanje do 18. leta, da bi torej odslej vsak Šved imel maturo (kot pravimo pri nas). Sistem štipendij omogoča skoraj vsakemu sposobnemu mladincu, da dobi državno štipendijo za visokošolski študij. Pretežni del štipendije je sicer posojilo, ki pa je odplačljivo v 50 letih (o tem glej tudi članek Mojca Drčar: Regia Academia Lundensis, Tribuna št. 2).

— Standard je za naše pojme neverjetno visok. Realna povprečna dohodka iz leta 1939 in 1963 sta si v razmerju 1 proti 2. Zboljševanje že tako visoke življenjske ravni daje državljanu občutek napredka, zaupanje v prihodnost.

— To so dejstva. Nas pa ne zanima samo to; predvsem hočemo vedeti, kaj vse to pomeni; v kolikšni meri ta »materialna« baza omogoča razvoj zavesti, kako se v tej blaginji človek razvija v svobodnega ustvarjalca. Kako se v tej družbi, ki se je tako zelo emancipirala od prirodne nujnosti, človek uresničuje kot totalno, družbeno, svobodno bitje prakse.

Mislim, da bomo na ta vprašanja najlaže odgovorili, če si ogledamo nekatere »temnejše« strani švedske družbe, ki so skoraj prav tako poznane kot pravkar našeta »svetla« dejstva. Obravnavali jih bomo v naslednjem zaporedju:

- mladinski problem in vprašanja v zvezi z odnosi med spoloma,
- vprašanje študentske organizacije,
- politična nezainteresiranost in pasivnost večine državljanov ter razdrobljenost in neučinkovitost politične levice,
- vprašanje švedske zunanje politike.

I.

Morda je prva stvar, ki človeka preseneti v Skandinaviji, veliko število ekstravagantno oblečenih fantov in deklet v starosti od 12 do 16 let, ki se klatijo po ulicah, še raje pa posedajo po določenih zbirnih mestih — pločnikih, parkih, ali cerkvenih stopniščih. Večina jih nosi dolge, lepo negovane lase — kot nekakšno razpoznavno znamenje. Najbolj presenetljivo pa je, da ne počnejo prav ničesar, da pač sedijo čim bolj mirno, stoično kot budistični menihi; kvečjemu, da se objemajo ali pa poslušajo tranzistor ali magnetofon. — Svedski jim pravijo »mods«, vendar ta angleška spojinka ni čisto ustrezna; v nasprotju z angleškimi »mods«, ki se oblačijo elegantno in imajo svojo zelo dinamično modo, se Svedski oblačijo sicer zmerno, a čisto v nasprotju z gizdalinstvom. neelegantno, arhaično ali cirkusantsko.

Zelo težko je določeneje opredeliti te mlade ljudi. Svedski sociologi, ki sem jih spraševal, ali slišal govoriti, se s tem vprašanjem ne ukvarjajo podrobno: ta »način obnašanja« imajo za prehodno stopnjo v mladostnikovem razvoju — in res, malokateri »mod« je starejši od 16 let; poleg tega niso »družbeno škodljivi« in zato tudi za psihopatologe ali policijo niso zanimivi. Od »mods« ne zveš veliko, saj niti ne skušajo niti ne znajo razložiti ali motivirati svojega ravnanja. Prav neka splošna nediferenciranost zavesti pa je ena njihovih bistvenih značilnosti. Ne bi hotel samega sebe prehitovati v razčlenjevanju, vendar sem tu prisiljen izreči nekaj splošnih pripomb.

Monotona ravnodušnost, rezka želja po »biti drugačen« in nedoločena, abstraktna, skoraj čredna kolektivnost teh mladih ljudi, se mi zdi kot upor, ki pa nastaja v okviru tega, proti čemur se upira; kot da do skrajnosti, do nesmisla živijo in s tem razkrijevajo tisti svet, proti kateremu se (verjetno podzavestno) upirajo. Opustili so komedijo, ki jo igrajo »dobri državljani«, in pokazala se je vsa resničnost, vsa beda tega življenja: ustvarjalnost je nemogoča, zakaj bi se potem silili delati in glumili zadovoljstvo? Tovarištvu, ljubezni, sta nemogoča, ostal je samo še gol na gol »biti skupaj«. Gibanje je burka, ciljnost prevara — torej nam preostane samo še, da posedamo na cerkvenih stopnicah. Kakšna simbolika! Tropa nemih bitij nepremično ždi pred templjem, znamenjem človekove odtujenosti. Zame so to abstraktna bitja, razlike med spoloma izginjajo, burka je razkrita do obupa, igra in njena pravila odstranjena, ostali so le še nagoni in beda — zame je to simbol družbe, ki se je do skrajnosti odtujila in okamenela v svoji postvarelosti.

Vendar večina mladih Svedov hitro preboli to obdobje. Potem se prevažajo v velikih ameriških avtomobilih in vabijo dekleta, »če se hočejo peljati z njimi«. Prav izredno »svobodni« odnosi med spoloma so tisto, po čemer se Svedska močno slovi. Vendar se po mojem mnenju ne razlikujejo od razmer pri nas. Res, Svedski so v teh stvareh bolj odkriti in neposredni, tudi govorijo več o vprašanih spolnosti — vendar niso, če hočete, »promiskuitetne« težnje prav nič drugačne od takih teženj pri nas. Mogoče je razlika v tem, da se te težnje omejujejo pri nas samo na nekatere družbene skupine, na Svedskem pa so splošnejše — toda v tem primeru je razlika samo kvantitativna, ne pa kvalitativna. Mislim, da so korenine teh pojavov iste v obeh deželah, gre le za različen obseg in različno stopnjo odkritosti pri govorjenju o njih (o teh pojavih v naši družbi glej tudi sestavek Glosa ob »moralni« krizi v izredni številki Tribune 17. 7. 1965).

Kaj pravzaprav pomenijo ti »svobodni« odnosi? V teh odnosih sta partnerja svobodna na isti način, kot sta svobodna kupec in prodajalec v procesu trgovine. Na videz gre sicer za »naturalno« menjavo, toda človek se obrača do človeka, kakor do stvari, do orodja, ki se izčrpa v uporabi in postane po njej neuporabno, ničvredno. Človek po »potrošnji« zavrne človeka kot dogorelo vžgalico. Taki »stvarni« odnosi med ljudmi (Marx) pa izvirajo prav iz blagovnega gospodarstva. Če sledimo še za korak marksistični misli, se nam ta »svobodni« odnos razkrije kot njihova abstraktnost, ki nadomešča konkret-

nost (»seksualno« izživljanje namesto ljubezni, pogodba namesto zaupanja, »veliki cilji in načela« namesto ustvarjalnega dejanja), kot kvantiteta, ki zatira kvaliteto (lov za pustolovščinami namesto individualne ljubezni, huliganska klapa namesto tovariške delovne skupine, demokracija namesto samoupravljanja.) Navidezna svobodnost se izkaže za najtemnejšo sužnost.

To kratko razmišljanje utemeljuje tudi domnevo, da je na tem področju razlika med švedskimi in našimi (slovenskimi) razmerami prej kvantitativne kot kvalitativne narave. V obeh primerih izvirajo »svobodni« ali — kot jih zdaj že lahko imenujemo — degradirani medčloveški odnosi iz blagovnega značaja produkcije.

II.

Načelno, pa tudi dejansko je švedska študentska organizacija nepolitična, kar pomeni, da se ne povezuje z nobeno od političnih strank. Tako je kvantitativno in kvalitativno res (in samo) študentska: v njej so združeni vsi študentje s svojim delovanjem, zastopa pa samo študentske težnje in interese ter se omejuje predvsem na področja, ki prizadevajo študenta kot študenta. Študentska organizacija je torej organizacija določene družbene skupine, ki se ukvarja samo s problemi te skupine in s tistimi problemi, ki se neposredno tičejo skupine; seveda takšna organizacija lahko deluje uspešno samo, če ravna v okviru in v skladu s splošnimi družbenimi interesi. Pri tem pa nastopi težava: težko je namreč določiti te širše družbene interese, ne le, ker si jih posamezne stranke različno predstavljajo, ampak, ker je treba tudi neprestano usklajevati posamezne s posebnimi, te pa s splošnimi interesi. Tako se večkrat zgodi, da začne študentska organizacija zastopati ozke skupinske zahteve, ki so v nasprotju s splošnimi družbenimi interesi in zato s svojim ravnanjem onemogoča (sicer morda pozneje) toda resnično rešitev študentskega problema. Za tako zaletavost ocenjujejo nekateri sedanjo akcijo študentske organizacije v Lundu za gradnjo novih študentskih domov. Ker je v Lundu gradnja širši in splošni problem, ga je treba (po njihovem mnenju) veliko širše reševati.

Po drugi strani pa se zdi, da je pri ocenjevanju »splošnih« koristi študentska organizacija zelo tesno navezana na stališče vladajoče stranke, kar seveda v veliki meri krni njeno načelno nepolitičnost.

Navsezadnje pa ta nepolitičnost dejansko pomeni, da se študentska organizacija odpoveduje aktivnemu oblikovanju družbenega življenja in se omejuje na reševanje ozkih skupinskih vprašanj v okviru, ki ga določajo drugi. Prav to pa je edina možnost za njen obstoj, saj so v sistemu abstraktna demokracije vse organizacije te vrste obsojene na večjo ali manjšo sindikalistiko: človekovo delo in družbenost sta si do skrajnosti odtujena, zdaj delam, zdaj »participiram« pri političnem uravnavanju družbe, obenem pa je možno samo eno o b drugem. V svojem konkretnem življenju in delovanju sem delavec, toda ne ukvarjam se s politiko; kot abstraktno bitje pa sem državljan, toda ko uresničujem državljanske pravice in dolžnosti, ne delam in to uresničevanje z mojim delom nima neposredne zveze.

Razcepitev človeka na delavca, ki je v svojem konkretnem delu zasužnjen, in na državljana, ki je abstraktno svoboden, je temelj vsakršne demokracije. Ta razkol raste iz blagovne produkcije ter iz razcepitve dela na konkretno delo, ki ustvarja uporabno vrednost, in na abstraktno delo, ki je substanca vrednosti. Tudi delavec svobodno prodaja svojo delovno silo, in vendar je prav nekaj svobodnih najbolj zasužnjenih. Iz tega temeljnega protislovja raste vsa lažna in zatiralska zgradba klasične demokracije in države. — Vredno se mi zdi poudariti, da švedska družba tega protislovja ne odpravlja in da si ga ne postavlja niti kot problem, ki bi ga bilo treba reševati v prihodnosti. Zdi se, da so napore družbe usmerjeni v blaženje napetosti, ki jih to protislovje poraja, vendar se vsa prizadevanja gibajo na ravni temeljne danosti — torej v okviru samega protislovja.

Rastko Močnik

Nadaljevanje v prihodnji številki